

Bunt nastolatka na sali operacyjnej – czyli o sprzecznej woli rodziców i małoletnich pacjentów w zakresie leczenia

mgr Katarzyna Smyk

Centrum Badań Problemów Prawnych i
Ekonomicznych Komunikacji Elektronicznej

Kontakt: katarzyna.smyk@uwr.edu.pl

GŁOSU I RYBY

DZIECI NIE MAJĄ

Pacjent

- **osoba zwracająca się o udzielenie świadczeń zdrowotnych lub korzystająca ze świadczeń zdrowotnych udzielanych przez podmiot udzielający świadczeń zdrowotnych lub osobę wykonującą zawód medyczny.**

Art. 3 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta.

Dziecko

- W rozumieniu ustawy **dzieckiem jest każda istota ludzka od poczęcia do osiągnięcia pełnoletności.**

Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka.

Małoletni pacjent – od momentu poczęcia czy od momentu narodzin?

Od momentu narodzin:

- ograniczona zdolność prawna;
- brak posiadania większości praw, które przysługują człowiekowi narodzonemu m.in. **prawa do intymności czy współdziałania w podejmowaniu decyzji.**

Głosy przeciwne: wykładnia rozszerzająca art. 2 ust. 1 ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka

Zdolność do czynności prawnych

- **Art. 11 KC**

Pełną zdolność do czynności prawnych nabywa się z chwilą uzyskania pełnoletniości.

- **Art. 12 KC**

Nie mają zdolności do czynności prawnych osoby, które nie ukończyły lat trzynastu, oraz osoby ubezwłasnowolnione całkowicie.

- **Art. 15 KC**

Ograniczoną zdolność do czynności prawnych mają małoletni, którzy ukończyli lat trzynaście, oraz osoby ubezwłasnowolnione częściowo

Trzy „momenty” w prawie do wyrażenia zgody przez pacjenta

- 1) pacjent może w pełni samodzielnie korzystać z przynależnych mu praw i obowiązków – **pacjent pełnoletni**;
- 2) pacjent może realizować przysługujące mu prawa i wypełniać obowiązki, ale jedynie łącznie z przedstawicielem ustawowym (**pacjent, który ukończył 16 rok życia, ale nie osiągnął pełnoletności**)
- 3) pacjent jest reprezentowany wyłącznie przez przedstawiciela ustawowego bądź sąd – **pacjent poniżej 16 roku życia.**

Wyjątki

- **pobranie szpiku kostnego lub komórek krwiotwórczych krwi obwodowej** (art. 12 ust. 3 ustawy z dnia 1 lipca 2005 r. o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów);
- **dawstwo krwi** (art. 15 ust. 3 ustawy z dnia 22 sierpnia 1997 r. o publicznej służbie krwi);
- **zabieg przerywania ciąży** (art. 4a ust. 4 ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży);
- **uczestnictwo w eksperymencie medycznym** (art. 25 ust. 2 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty).

Sytuacja małoletnich poniżej 16 roku życia

- przedstawiciel ustawowy pacjenta małoletniego ma prawo do wyrażenia zgody na przeprowadzenie badania lub udzielenia innych świadczeń zdrowotnych przez lekarza. W przypadku braku przedstawiciela ustawowego prawo to, w odniesieniu do badania, może wykonać opiekun faktyczny.

(art. 17 ust. 2 ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta).

Zgoda zastępcza

- pozbawienie pacjenta możliwości samodzielnego decydowania o swoim zdrowiu i życiu jest spowodowane niespełnieniem kryterium wieku (ukończenia 16 roku życia);
- nie ma żadnego znaczenia prawnego rzeczywista zdolność pacjenta do wyrażenia woli w sprawie leczenia, ani jego świadomość co swojego stanu zdrowia

Obowiązek wysłuchania

- obowiązek wysłuchania dziecka przez przedstawiciela ustawowego przed podjęciem decyzji w **ważniejszych sprawach** (pod warunkiem, że rozwój umysłowy dziecka i stan zdrowia małego na to pozwala) i obowiązek uwzględnienia w miarę możliwości jego **rozsądnych życzeń** (*art. 95 § 4 k. r. o. i 158 k. r. o.*).

Brak zgody rodzica na leczenie

- Jeżeli przedstawiciel ustawowy pacjenta małoletniego, ubezwłasnowolnionego bądź niezdolnego do świadomego wyrażenia zgody nie zgadza się na wykonanie przez lekarza **czynności wymienionych w ust. 1**, a niezbędnych dla usunięcia **niebezpieczeństwa** utraty przez pacjenta życia lub ciężkiego uszkodzenia ciała bądź ciężkiego rozstroju zdrowia, lekarz może wykonać takie czynności po uzyskaniu zgody **sądu opiekuńczego**.
- Czynności:
 - zabieg operacyjny;
 - metoda leczenia lub diagnostyki stwarzająca poważniejsze ryzyko.

(art. 34 ust. 1 i 6 ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentysty)

Sytuacja małoletnich powyżej 16 roku życia

- Art. 17 ust. 1 ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta

Pacjent, w tym małoletni, który ukończył 16 lat, ma prawo do wyrażenia zgody na przeprowadzenie badania lub udzielenie innych świadczeń zdrowotnych przez lekarza.

- Art. 32 ust. 5 oraz art. 34 ust. 4 ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentysty

Jeżeli pacjent ukończył 16 lat, wymagana jest także jego zgoda.

- ***Zgoda kumulatywna***
- ***Zgoda łączna***
- ***Zgoda równoległa***
- ***Zgoda podwójna***

- ***Zgoda dodatkowa?*** - nie, moc obu oświadczeń, zarówno przedstawiciela jak i małoletniego, jest taka sama i obie zgody są niezbędne dla wykonania czynności medycznej.

Niezdolność do wyrażenia zgody

- W takiej sytuacji to przedstawiciel ustawowy dziecka będzie wyłącznie decydował o poddaniu go interwencji lekarskiej.

Zgoda podwójna

Zgoda wyłączna
przedstawiciela.

Niezdolność małoletniego
do wyrażenia zgody

Sprzeczność woli pacjenta i przedstawiciela ustawowego

- Art. 17 ust. 3 ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta

Pacjent małoletni, który ukończył 16 lat, osoba ubezwłasnowolniona albo pacjent chory psychicznie lub upośledzony umysłowo, lecz dysponujący dostatecznym rozeznanie, **ma prawo do wyrażenia sprzeciwu** co do udzielenia świadczenia zdrowotnego, pomimo zgody przedstawiciela ustawowego lub opiekuna faktycznego. **W takim przypadku wymagane jest zezwolenie sądu opiekuńczego**

Trzy możliwe sytuacje

- pacjent małoletni, który ukończył 16 lat, **sprzeciwia** się podjęciu czynności medycznych, a przedstawicie ustawowy wyraża na nie **zgode**;
- pacjent małoletni, który ukończył 16 lat, wyraża **zgode** na podjęcie czynności medycznych, podczas gdy takiej **zgody nie wyraża** osoba go reprezentująca;
- pacjent małoletni, który ukończył 16 lat oraz przedstawiciel ustawowy **sprzeciwiają się** podjęciu czynności medycznych.

Nie zgadzasz się
na leczenie?
Zgłaszam do
Prokuratury!

Sądowe „przetłamanie sprzeciwu”

Niekonsekwencje ustawodawcy

orzeczenie zastępuję oświadczenie podmiotu **sprzeciwiającego** się zaleceniom lekarza.

Ale w przypadku, gdy małoletni pacjent, który ukończył 16 lat jest niezdolny do wyrażenia zgody na czynność medyczną, sąd nie występuje, a przeprowadzenie zabiegu zależy wyłącznie od zgody przedstawiciela ustawowego.

Propozycja zmian?

- I. **Prawo do wyrażenia zgody przez pacjenta małoletniego powyżej 13 roku życia.**
 - zrównanie momentu przyznania prawnej zdolności na gruncie prawa cywilnego i medycznego.

Propozycja zmian?

II. Rozszerzenie kompetencji sądu do wydania zezwolenia na czynność medyczną na sytuację, w której małoletni pacjent, który osiągnął już wiek 16 lat nie jest zdolny do wyrażenia zgody na czynność medyczną.

Dziękuję za uwagę